

Ulusal Özgün Eğitim Araştırmaları Dergisi

Araştırma Makalesi

Öğretmen Görüşlerine Göre Ortaokulda Seçmeli Derslerin Seçim ve İşleyiş Süreci

Nalan Bozdoğan

nalanbzdgn14@gmail.com

Milli Eğitim Bakanlığı

Vedat Yolcu

yolcuedat@gmail.com

Milli Eğitim Bakanlığı

Fatih Karakaş

sirbetfatih@gmail.com

Milli Eğitim Bakanlığı

Fahri Bulut

se_fa33@hotmail.com

Milli Eğitim Bakanlığı

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, ortaokullarda seçmeli ders uygulamalarının öğrenci, öğretmen ve okul yöneticilerinin görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesidir. Araştırmanın amaçları doğrultusunda, özgürce seçilen çalışma alanlarına ilişkin genel görüşler, okullarda özgürce seçilen derslerin uygulanması, program hedefleri, içerik, öğrenme-öğretme ve değerlendirme durumları hakkında öğrenci, öğretmen ve yönetici görüşleri alınmaktadır. değerlendirmek seçilmiş eğitim kursları. Öğrencilerin kariyer seçimlerini etkilemediğini iddia ettiler. Okulda seçmeli derslerin uygulanma süreci ile ilgili olarak öğretmenler, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre ders seçemeyeceklerine inanmaktadırlar. Öğrencilerin ders seçerken öncelikle ebeveynlerine danıştıkları ve bu konuda rehberlik almadıkları ortaya çıkmıştır. Seçmeli derslerin amaçları, içeriği, öğretme-öğrenme durumları ve değerlendirilmesine ilişkin katılımcılar, seçmeli derslerin zorunlu derslerin daha iyi kavranması amacıyla işlendiğini belirtmişlerdir. Okul yönetimi, okulun fiziki olanaklarının (müzik odası, laboratuvar, bilgisayar odası vb.) ve donanımının seçmeli derslerin öğretimi için yetersiz olduğunu, öğretmenler ise seçmeli derslere yönelik kitap ve materyal bulamadıklarını ifade etmiştir. Öğretmenler seçmeli ders içeriklerinin zorunlu derslere paralel olarak hazırlandığını ve seçmeli derslerin etkili bir şekilde işlenebilmesi için sınıf mevcutlarının azaltılması gerektiğini kabul etmişlerdir. Ders öğretmenleri, not verilmesi halinde öğrencilerin seçmeli dersleri daha ciddiye alacaklarını varsaymaktadır. Öğrenciler seçmeli derslerin notla değerlendirilmesini istemezken, öğretmenler ve yöneticiler seçmeli derslerin notlandırılması gerektiği konusunda hemfikirlerdir.

Anahtar Kelimeler: Ortaokul, Seçmeli Ders, Öğretmen, Okul Yöneticisi, Nitel Araştırma.

Selection and Operation Process of Elective Courses in Secondary School According to Teachers' Views

ABSTRACT

The purpose of this research is to evaluate elective course applications in high schools based on the views of students, teachers, and school administrators. In line with the objectives of the research, general opinions regarding freely chosen study areas, implementation of freely chosen courses in schools, program objectives, content, learning-teaching, and assessment conditions are being gathered from students, teachers, and administrators to assess selected educational courses. They claimed that elective courses do not influence students' career choices. Regarding the implementation process of elective courses in schools, teachers believe that students cannot choose courses based on their interests and abilities. It has been revealed that students primarily consult their parents and do not receive guidance services when selecting courses. Participants stated that elective courses are given to reinforce compulsory courses in terms of objectives, content, learning-teaching, and assessment conditions. Administrators mentioned that the school's physical facilities (music room, laboratory, computer lab, etc.) and equipment are insufficient for teaching elective courses, while teachers indicated difficulties in finding books/course materials for elective courses. There are enough courses available. Teachers acknowledged that the content of elective courses is prepared in parallel with compulsory courses and that class sizes need to be reduced for effective implementation of elective courses. Instructors believe that when elective courses are graded, students will take them more seriously. While students do not want elective courses to be graded, teachers and administrators agree that elective courses should be graded.

Keywords: Secondary School, Elective Course, Teacher, School Administrator, Qualitative Research

GİRİŞ

Problemin tanımı

Bilgi, teknoloji ve iletişimin değişmesi ve gelişmesiyle birlikte zaman, mekan, insan ilişkileri ve işin anlamı da değişmiştir. Bu değişimler ister istemez bir insanın sahip olması gereken donanımları ve insandan beklentilerini değiştirmiştir. Eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, çok kültürlülük, problem çözme yeteneği, bilgi ve iletişim becerilerinin yanı sıra bireyin yerel ve evrensel değerlerle donatılması, çeşitli durumlara uyum sağlaması, iletişim kurması, işbirliği yapması, araştırması ve üretmesi önemli hale gelmiştir. Hızlı ve öngörülemez değişimlerle baş edebilmek, empati ve yaratıcılık da değişen bir zamanda insanın sahip olması gereken en önemli becerilerdir. Ülgen'in (1992) belirttiği gibi, kişi sadece içinde yaşadığı toplumda değil aynı zamanda dünya toplumlarının bir üyesi olarak yaşamı için gerekli olan bilgi, beceri ve duygusal nitelikleri de kazanır. Bireylerin neleri iyi yapabileceklerini tahmin etmek ve gelecekteki eğitimlerini planlamak için gerekli davranışları benimsemeleri gerekir. Eğitim ise insanlara yaşam becerileri kazandırabilecek, hızla değişen dünyaya ve öngörülemez bir geleceğe hazırlayabilecek tek araçtır. Eğitim sisteminin temeli olan okullar, toplumun ihtiyaç duyduğu nitelikleri ortaya çıkaran ve bu nitelikleri içinde bulduğumuz çağa bakarak kazandıran bir eğitim anlayışıyla insanlara çok yönlü bir eğitim vermelidir. Bu da öğrencilerin problemleri çözebilmeleri, anlayabilmeleri, farklı alanlarda kullanabilmeleri, eski bilgilerle yeni bilgileri birleştirebilmeleri, kendi öğrenmelerine yön verebilmeleri ve "öğrenmeyi" öğrenebilmeleri için gerekli bilgileri edinmelerini amaçlayan etkili eğitim programlarını gerektirmektedir (Benli, 2011).

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı ortaokul seçmeli ders uygulamalarını öğrenci, öğretmen ve okul yönetimi görüşlerine göre değerlendirmektir. Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin seçmeli derslere ilişkin genel görüşleri nelerdir?
2. Öğrenciler, öğretmenler ve idare, okullarda seçmeli derslerin getirilmesi süreci hakkında ne düşünüyor?
3. Öğrenciler, öğretmenler ve yönetim seçmeli konuların amacı, içeriği, öğrenme-öğretme durumları ve değerlendirilmesi konusunda ne düşünüyor?
4. Öğretmen ve yöneticilerin seçmeli derslere ilişkin görüşleri anlamlı farklılık gösteriyor mu?

Araştırmanın Önemi

Bireylerin farklılıklarını dışlamayan ve çok yönlü eğitime, ilgi ve yeteneklerinin keşfedilmesine, bunların geliştirilmesine olanak sağlayan demokratik bir uygulama olan seçmeli ders uygulaması, derslik ve öğretmen sayısı, fiziksel imkanlar gibi boyutları dikkate alınmadan uygulanması durumunda bazı sorunlarla karşılaşabilir. Araştırmada seçmeli dersin uygulama süreci, işlevselliği, amaca uygunluğu, uygulama başarısı ve uygulama hızı gibi uygulamada karşılaşılan güçlükler ve sorunlar dikkate alınmıştır. Eğitim sistemindeki bu değişikliklerin etkilerini yönetici, öğretmen ve öğrenciler açısından değerlendirmek, mevcut

durumu tanıtmak, ortaokul 5. 6. ve 7. sınıflarda seçmeli derslerin gelecekte uygulanmasını iyileştirmek için önerilerde bulunması araştırmayı önemli yapmaktadır. Araştırma yılında yeni sistemin nerede deneyimlendiği, uygulamanın kontrollü, çok boyutlu ve güvenilir bilgi toplanması, uygulamadan kaynaklanabilecek olası sorunların belirlenmesi ve bu sorunların çözümüne yönelik çözümlerin geliştirilmesi çok önemlidir. Alanyazına bakıldığında seçmeli dersin uygulanmasına yönelik araştırmaların yönetici, öğretmen ve veli görüşlerine dayandığı ve araştırmanın sınırlı olduğu görülmektedir (Taş, 200, ERG, 201, Karagözoğlu, 2015). Bu bağlamda araştırmanın, seçmeli uygulamaların öğrenci bakış açısıyla değerlendirilmesine yönelik literatürü ilerlettiği düşünülmektedir.

Sınırlılıklar

1. Araştırma, 2022-2023 eğitim-öğretim yılında İstanbul'un merkez ilçelerindeki ortaokul öğrencileri araştırmaya gönüllü olarak katılan öğrenciler ve öğretmenlerle sınırlıdır.
2. Veri toplama aracından elde edilen verilerle sınırlıdır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Ortaokul 5., 6. ve 7. sınıflarda seçmeli derse giren öğretmen, ders alan öğrenci ve uygulamadan sorumlu okul yöneticilerinin seçmeli konu kullanımına ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma, betimsel bir araştırmadır. Betimsel araştırma, belirli bir durumu belirlemeyi ve betimlemeyi amaçlayan araştırmalardır (Erkuş, 2013). Araştırma bireysel tarama modelleri ve genel tarama modelleri olarak ikiye ayrılmıştır. Genel tarama modelleri, çok sayıda öğeden oluşan bir evrende evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tamamı veya ondan alınan bir grup, örneklem veya örnek üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2004).

Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini 2022-2023 eğitim-öğretim yılında İstanbul'un merkez ilçelerindeki ortaokullarda görev yapan öğretmen ve öğrenciler oluşturmuştur.

Veri Toplama Aracı

Araştırmamız nitel olduğundan katılımcılarla odak grup tartışması/görüşmesi planlandı. Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik kavramlarından ziyade inandırıcılığa sahip olmak daha doğrudur. Güvenilirlik kriterleri; inandırıcılık, güvenilirlik, doğrulanabilirlik ve aktarılabilirlik olmak üzere dört ana başlık altında toplanmıştır (Başkale, 2016; Kaya, 2020). Nitel araştırmalarda veri toplama aracının güvenilirliğini sağlama yöntemlerinden biri de uzman görüşüdür. Uzman görüşlerinin alınması, veri toplama aracının güvenilirliğini arttıracak gibi, veri toplama aracının geçerlik ve güvenilirliğini de arttırmaktadır.

Verilerin Analizi

Nitel araştırmalardan verilerin analizi önemlidir. Veri analizi olguları olarak tanımlama, sınıflandırma, bağlantı kurma yapılmaktadır. Nitel araştırmada ham verilerden yola çıkılarak anlam çıkarımları yapılmaya çalışılmaktadır. Bu amaçla araştırmacılar elde ettikleri veriler üzerinden verileri azaltmaları, yorumlamaları, sağlamlaştırmaları gerekmektedir (Çelik, Baykal & Memur, 2020).

Tümevarım yöntemiyle sonuçlar elde edilmiştir. Araştırma verilerinin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Tümevarım yöntemi sayesinde araştırmacı, verileri teker teker incelemiş, kodlar oluşturmuş ve birtakım kategorilere ayırılmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bu aşamasında veri toplama aracından elde edilen bilgilerden sonra ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya Dahil Olan Katılımcıların Demografik Bilgileri

Değişken		Frekans
Cinsiyet	Erkek	9
	Kadın	6
Bölüm	Fen Bilimleri	3
	İlahiyat	2
	Matematik	2
	Bilgisayar Teknolojileri	1
	Biyoloji	2
	İngilizce	2
	Türk Dili ve Edebiyatı	3
	Kıdem	1-5 yıl
6-10 yıl		3
11-15 yıl		5
16-20 yıl		3
21 ve üzeri		3

Araştırmaya dahil olan katılımcıların demografik bilgileri incelendiğinde; 9'u (%60) erkek, 6'sı (%40) kadındır. Katılımcıların 3'ü (%20) fen bilimleri, 2'si (%13,3) ilahiyat, 2'si (%13,3) matematik, 1'i (%6,66) bilgisayar teknolojileri, 2'si (%13,3) biyoloji, 2'si (%13,3) İngilizce, 3'ü (%20) Türk Dili ve edebiyatı bölümü mezunudur. Katılımcıların 1'i (%6,66) 1-5 yıl, 3'ü (%20) 6-10 yıl, 5'i (%33,3) 11-15 yıl, 3'ü (%20) 16-20 yıl, 3'ü (%20) 21 yıl ve üzeri kıdeme sahiptir.

Katılımcılara “Ortaokulunuzda sunulan seçmeli dersler nasıl belirlenir?” sorulmuştur. Katılımcının verdiği cevaplar aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

“(Ö1): Öğrencilerin istekleri doğrultusunda belirlenir. (Ö2): MEB'in ilan ettiği seçmeli dersler listesinden okul idaresince belirlenir. (Ö4): Veli taleplerine göre. (Ö7): Öğrencilerin bu derse ilişkin form doldurması ile belirlenir. (Ö8):

Öğretmen Görüşlerine Göre Ortaokulda Seçmeli Derslerin Seçim ve İşleyiş Süreci

Öğretmen elverişliliğine göre. (Ö10): İdare tarafından belirlenir. (Ö13): Öğretmenlerimizin branşlarına uygun derslerin olmasına, (Ö14): Öğrencilerimizin zihinsel gelişimine katkıda olacak dersler olmasına ve güncel konular içermesine dikkat edilerek belirlenir. (Ö15): Öğrencilerin istekleri doğrultusunda hareket edilir.”

Tablo 2: Okullarda Sunulan Seçmeli Derslerin Belirlenmesine Yönelik Katılımcıların Düşünceleri

Tema	Alt tema	Frekans
Seçmeli derslerin belirlenme yöntemleri	Öğrenci istekleri, okul idaresi, öğretmen elverişliliği, güncel konular, veli talepleri, MEB seçmeli dersler listesi.	15

Katılımcılardan elde edilen bilgilere göre seçmeli derslerin belirlenme yöntemleri olarak öğrenci istekleri, okul idaresi, öğretmen elverişliliği, güncel konular, veli talepleri, MEB seçmeli dersler listesi vb. şeklinde sıralanmıştır. Seçmeli derslerde okuldaki öğretmenlerin sayısı, öğretmenlerin yeterlilikleri, seçmeli derslerin güncel konuları içermesi ön plana çıkmaktadır.

Katılımcılara “**Seçmeli derslerin çeşitliliği konusunda neler düşünüyorsunuz?**” şeklinde sorulmuştur. Katılımcın verdiği cevaplar aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

“(Ö1): Çocukların ilgi alanlarına hitap edecek çeşitlikte olduğunu düşünüyorum. (Ö2): Seçmeli ders saati sayısı fazla ve öğrencilerin ve devletin ilgi ve isteklerine yeteri kadar uygun değil. (Ö5): Daha çok beceri dersleri olmasını istedim. (Ö7): Yeterli bulmuyorum. (Ö9): Yetersiz. (Ö11): Yeterli olduğunu düşünmüyorum. (Ö13): Seçmeli dersler oldukça çeşitlidir. (Ö14): Çeşitlilik açısından yeterli olduğunu düşünüyorum.”

Tablo 3: Seçmeli Derslerin Çeşitliliğine Yönelik Katılımcıların Düşünceleri

Seçmeli ders çeşitliliği	Alt tema	Frekans
Yeterli	Çocuklara hitap ediyor, oldukça çeşitli.	4
Yetersiz	Çocuklara uygun değil, beceri geliştirmeye yönelik olmalı, ilgi çekici değil, kapsayıcı değil, yeterli dokümanı yok.	11

Katılımcılardan elde edilen bilgilere göre seçmeli ders çeşitliliğinin yeterli olduğunu (çocuklara hitap ediyor, oldukça çeşitli.) ve seçmeli ders yeterliliğinin yetersiz olduğunu (çocuklara uygun değil, beceri geliştirmeye yönelik olmalı, ilgi çekici değil, kapsayıcı değil, yeterli dokümanı yok.) katılımcılar bulunmaktadır. Seçmeli derslerin amacına hizmet etmesi, öğrencilerin ilgisini çekici düzeyde olması, beceri geliştirmeye yönelik olması katılımcılar tarafından istenmektedir.

Katılımcılara “**Öğrenciler hangi kriterlere göre seçmeli derslerini belirlerler?**” şeklinde sorulmuştur. Katılımcın verdiği cevaplar aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

“(Ö2): İlgi alanlarına göre. (Ö3): Okul yönetimi ve ailenin istekleri. (Ö4): Bence etkinlik içerikli oluşlarına göre. (Ö8): İlgi ve yeteneklerine göre belirler. (Ö9): Sunulan derslere göre. (Ö10): Öğrenciler istekleri doğrultusunda form doldurur. İdare doldurulan formlara uygun olacak şekilde seçmeli dersleri belirler. (Ö12): Öğrenciler ilgili oldukları konuları içeren dersleri seçerler. (Ö13): Genellikle ilgi alanları kapsamındaki dersleri seçerler.”

Tablo 4: Öğrencilerin Seçmeli Dersleri Belirlemelerine Yönelik Katılımcıların Düşünceleri

	Alt tema	Frekans
Öğrencilerin seçmeli ders belirleme kriterleri	İlgi alanları, ailenin ve okul idaresinin istekleri, seçmeli derslerin içerikleri, derslerin ilgi çekici olması, sınava yönelik olması, öğrencilerin işine yaraması.	15

Katılımcılardan elde edilen bilgilere göre öğrencilerin seçmeli dersleri belirleme kriterleri öğrencilerin ilgi alanları, ailenin ve okul idaresinin istekleri, seçmeli derslerin içerikleri, derslerin ilgi çekici olması, sınava yönelik olması, öğrencilerin işine yaraması vb. şeklinde sıralanmıştır. Bunların yanında öğrencileri zorlamayan, sınav kaygısı yaşatmayan, sevdikleri öğretmenlerin girdiği derslerde seçmeli derslerin seçiminde rol oynamaktadır.

Katılımcılara “**Öğrencilerin ve velilerin seçmeli ders seçim süreci hakkında deneyimleri nasıldır?**” şeklinde sorulmuştur. Katılımcın verdiği cevaplar aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

“(Ö1): Çoğunlukla öğrenciler bu süreçte etkin. (Ö4): Yeteri kadar bilgi sahibi değiller. (Ö6): Çoğu zaman seçeneklerin az olduğunu ve kendilerine hitap etmediğini belirtirler. (Ö8): Pek deneyimleri yoktur. (Ö10): Veliler sürece çok dahil edilmez. (Ö11): Öğrenciler ve veliler sene sonunda verilen formlarla belirlerler. (Ö14): Bir önceki yılda aldıkları verimliliğe göre seçim yaparlar ve diğer dersler üzerindeki pekiştirici olması onlar için önemli.”

Tablo 5: Öğrencilerin ve Velilerin Seçmeli Dersleri Belirleme Deneyimlerine Yönelik Katılımcıların Düşünceleri

Seçmeli ders seçim süreci deneyimleri	Alt tema	Frekans
Öğrenci etkin	Öğrenciler karar verirler, form doldururlar. İlgi alanlarına uygun seçerler. Sevdikleri derslere yönelirler.	5
Veli etkin	Önceki yıllardaki seçmeli derslerin verimliliğine göre karar verirler, öğretmenlerden fikir alırlar.	2
Okul şartları etkin	Aileler ve öğrenciler bilgi sahibi değil, aileler deneyim sahibi değil, öğretmenlerin sayısı önemlidir.	8

Katılımcılardan elde edilen bilgilere göre seçmeli ders seçim sürecinde öğrenci etkin (Öğrenciler karar verirler, form doldururlar. İlgi alanlarına uygun seçerler. Sevdikleri derslere

yönelirler.), veli etkin (Önceki yıllardaki seçmeli derslerin verimliliğine göre karar verirler, öğretmenlerden fikir alırlar.), okul şartları etkin (Aileler ve öğrenciler bilgi sahibi değil, aileler deneyim sahibi değil, öğretmenlerin sayısı önemlidir.) şeklinde belirtilmiştir. Ders seçim sürecinde ailelerin etkin olması, çocuklarının geleceğine ve yeteneklerine göre fikirlerini sunması, ailelerin kendilerini bu süreçte etkin kılması önemlidir. Ancak ailelerin okula gelme sıklığının az olması, zamanlarının olmaması, çalışma hayatında olması vb. durumlar, ailelerin çocuklarının durumlarıyla ilgilenme ihtimalini azalttığı söylenebilir.

Katılımcılara “**Seçmeli derslerin işleyişi ve öğrenci katılımı nasıldır? (Ders saati, içerik, öğretmenler vb.)**” şeklinde sorulmuştur. Katılımcın verdiği cevaplar aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

“(Ö2): Normal ders saatleri arasında olduğu için ders katılım konusunda bir sıkıntı yaşanmıyor. Öğrenci devamsızlık sorunu yok. (Ö7): Derse katılım sınıfların başarı seviyelerine göre değişmektedir. (Ö8): Katılım yüksek ve işleyişi normal genellikle haftalık 2 ders saati şeklinde. (Ö10): Seçmeli dersin içeriğine göre çocukların ilgi ve katılımı değişir. Genel olarak daha yüksek olur diğer derslere kıyasla. (Ö11): Seçmeli dersler normal ders saatinde ve müfredat programına göre işlenir. (Ö12): Seçmeli dersler haftada iki ders olarak yapılır, ders işleyecek sayıda katılım olur ve o dersin eğitimini almış olan öğretmenler tarafından dersler verilir.”

Tablo 6: Seçmeli Derslerin İşleyişine ve Öğrenci Katılımına Yönelik Katılımcıların Düşünceleri

Seçmeli ders işleyişi ve öğrenci katılımı	Alt tema	Frekans
Katılım yüksek	Devamsızlık sorunu yaşanmaz, katılım yüksektir, öğrenci ilgisi yüksek.	11
Seçmeli dersin işlenişi	Öğrenciler boş ders mantığıyla bakıyor, bazı seçmeli derslerin branş öğretmeni yok, programı olmayan ders var. Müfredata uygun işlenir.	11

Katılımcılardan elde edilen bilgilere göre öncelikle öğrencilerin seçmeli derslere katılımına bakılmıştır ve öğrencilerin katılım düzeyinin yüksek (Devamsızlık sorunu yaşanmaz, katılım yüksektir, öğrenci ilgisi yüksek.) yüksek olduğu bulgusuna erişilmiştir. Ayrıca seçmeli dersin işlenişi konusunda öğrencilerin boş ders mantığıyla baktığı, bazı seçmeli derslerin branş öğretmenin olmadığı, programı olmayan seçmeli derslerin olduğu, seçmeli derslerin müfredata uygun şekilde işlendiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Katılımcılara “**Öğrenciler seçmeli derslere katılmadıklarında alternatif bir program takip ederler mi?**” şeklinde sorulmuştur. Katılımcın verdiği cevaplar aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

“(Ö1): Hayır, herhangi bir alternatif program yok. (Ö4): Etmezler. Derse katılırlar. (Ö7): Hayır. Katılım zorunludur. (Ö11): Öğrenciler derslere katılmak zorundadır.”

Tablo 7: Öğrencilerin Seçmeli Derslere Katılmadıklarında Alternatif Olarak Takip Ettikleri Programlara Yönelik Katılımcıların Düşünceleri

Alternatif program takibi	Alt tema	Frekans
Öğrenciler alternatif program takip ederler.	-	-
Öğrenciler alternatif program takip etmezler.	Ders katılırlar, seçmeli derslere devam mecburidir. Ders programında yeri vardır ve öğrenciler derse gelmek zorundadır.	6

Katılımcılardan elde edilen bilgilere göre öğrencilerin seçmeli derslere alternatif olarak takip ettikleri başka bir programın olmadığı görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin seçmeli derslere katılmak zorunda oldukları, seçmeli derslerin varsa sınavına girmek mecburiyetlerinin olduğu, ders programında belirli bir yer kapladığı belirtilmiştir.

Katılımcılara “Seçmeli derslerin öğrencilerin akademik başarılarına etkisi nedir?” şeklinde sorulmuştur. Katılımcının verdiği cevaplar aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

“(Ö1): Akademik olarak etkilerini araştırmak için süreç yeterli değil. (Ö3): Herhangi bir etkisi yok. (Ö4): Olumlu yönde etki yapacağını düşünüyorum. (Ö8): Ana ders ile bağlantılı olan seçmeli dersler ilgili olduğu dersin başarısına da katkı sağlamaktadır. (Ö10): Öğrencilerin ilgilerine hitap eden seçmeli dersler olduğunda akademik anlamda başarılarına da yön verir. (Ö11): Seçmeli dersler öğrencilerin bilişsel (bilgi, beceri), duyuşsal (ilgi, tutum) ve sosyal gelişimlerine katkı sağlamaktadır.

Tablo 8: Seçmeli Derslerin Akademik Başarıya Etkisine Yönelik Katılımcıların Düşünceleri

Seçmeli derslerin akademik başarıya etkisi	Alt tema	Frekans
Olumlu etkisi vardır.	Olumlu etki ettiğini düşünüyorum. Ana derslerle bağlantısı vardır. Öğrencilerin ilgisi yüksektir. Öğrencilerin gelişimine katkı sağlar. Öğrenciler eğlenir. Etkinlik yaparlar. Öğrenciyi motive eder.	12
Hiçbir etkisi yoktur.	Araştırılmalıdır. Katkı sağlamaz.	1
Olumsuz etkisi vardır.	Öğrenciler ana derslerden soğur. Kafaları dağılır.	2

Katılımcılardan elde edilen bilgilere göre seçmeli derslerin akademik başarıya olumlu etkisinin olduğunu (Olumlu etki ettiğini düşünüyorum. Ana derslerle bağlantısı vardır. Öğrencilerin ilgisi yüksektir. Öğrencilerin gelişimine katkı sağlar. Öğrenciler eğlenir. Etkinlik yaparlar. Öğrenciyi motive eder.), seçmeli derslerin akademik başarıya etkisinin olmadığını (Araştırılmalıdır. Katkı sağlamaz.), seçmeli derslerin akademik başarıya olumsuz etkisi olduğunu (Öğrenciler ana derslerden soğur. Kafaları dağılır.) belirten katılımcılar olmuştur.

Katılımcılara “**Seçmeli derslerin öğrencilerin kişisel gelişimine olan katkıları nelerdir?**” şeklinde sorulmuştur. Katılımcının verdiği cevaplar aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

“(Ö1): Kendi ilgi alanlarına yönelik olduğu için gelişimine olumlu katkı sağlayacaktır. (Ö3): Yok denecek kadar az. (Ö4): Daha çok sosyalleşme diye bilirim. (Ö11): Seçmeli dersler öğrenciye değişik alternatifler sunacak, öğrencinin okula yönelik olumlu tutum geliştirmesine de yardımcı olmaktadır. (Ö14): Öğrencinin ilgi alanına giren seçmeli dersler öğrenciyi mutlu eder başarıya duygusunu pekiştirir ve onu motive eder.”

Tablo 9: Seçmeli Derslerin Öğrencilerin Kişisel Gelişimine Etkisine Yönelik Katılımcıların Düşünceleri

Seçmeli derslerin öğrencilerin kişisel gelişimine etkisi	Alt tema	Frekans
Olumlu etkisi vardır.	Mutlu eder, motive eder, başarıya duygusu verir. Öğrenci okulu sever. Sosyalleşme artar. Özgüven gelişir. Öğrenciler kendini keşfeder.	10
Hiçbir etkisi yoktur.	Yok denecek kadar az.	2

Katılımcılardan elde edilen bilgilere göre katılımcılar seçmeli derslerin öğrencilerin kişisel gelişimine etkisinin olumlu yönde olduğunu (Mutlu eder, motive eder, başarıya duygusu verir. Öğrenci okulu sever. Sosyalleşme artar. Özgüven gelişir. Öğrenciler kendini keşfeder.) ve hiçbir etkisinin olmadığını (Yok denecek kadar az.) düşünenler bulunmaktadır.

Katılımcılara “**Öğrencilerin seçmeli dersleri sevmeleri ve ilgilerini çekmeleri için neler yapılabilir?**” şeklinde sorulmuştur. Katılımcının verdiği cevaplar aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

“(Ö2): Daha fazla etkinlik içermelidir. (Ö3): Seçmeli dersler yeniden düzenlenmeli. Kabiliyetlerini geliştirmeye dönük dersler konulmalıdır. (Ö4): Etkinlikleri çeşitlendirebiliriz. (Ö6): Öğrencilerle anket yapılmalıdır. Seçmeli dersler anket sonuçlarına göre belirlenmelidir. (Ö9): Doğru dersler seçmeli seçeneğine dahil edilebilir. (Ö10): Onların istek ve ilgileri göz önünde bulundurularak karar verilmelidir. (Ö12): Seçmeli derslerin yaparak-yaşayarak uygulamalı dersler olmalı ve bu derslerden sınav olmamalıdır. Sınav olsa bile not ortalamasına katılmamalıdır.

Tablo 10: Öğrencilerin Seçmeli Dersleri Sevmeleri ve İlgi Çekmesine Yönelik Katılımcıların Düşünceleri

Seçmeli derslerin sevilmesi ve ilgi çekmesi	Alt tema	Frekans
Seçmeli derslerin sevilmesi	Öğrencilerin sevdiği dersler eklenmeli. Öğrencilerin sevdikleri alanlara yönelmeli.	3
Seçmeli derslerin ilgi çekmesi	Daha fazla etkinlik içermesi, yeniden düzenlenmesi, çeşitlendirilmeli, ilgi çekici dersler eklenmeli.	7

Katılımcılardan elde edilen bilgilere göre katılımcılar seçmeli derslerin sevilmesi (Öğrencilerin sevdiği dersler eklenmeli. Öğrencilerin sevdikleri alanlara yönelmeli.) ve seçmeli derslerin ilgi çekmesi (Daha fazla etkinlik içermesi, yeniden düzenlenmesi, çeşitlendirilmeli, ilgi çekici dersler eklenmeli.) konusunda düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Katılımcılara “Seçmeli derslerin seçim ve işleyiş sürecini iyileştirmek için neler önerirsiniz?” şeklinde sorulmuştur. Katılımcın verdiği cevaplar aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

(Ö7): Seçmeli derslerin daha interaktif olarak işlenmesi gerektiğini düşünüyorum. (Ö10): Çeşitlilik artırılmalı ve çoğunlukla değil herkesin istediği yönde ders alması sağlanabilmeli. (Ö14): Öğrencilerin istekleri doğrultusunda hareket edilirse daha verimli olur. Öğrenci derse istekli olarak katılır ve hem kişisel gelişimi hem de akademik başarısı açısından istenilen sonuca ulaşmak mümkün olur.

Tablo 11: Seçmeli Derslerin Seçim ve İşleyiş Sürecini İyileştirmek İçin Yapılacaklara Yönelik Katılımcıların Düşünceleri

Seçmeli derslerin seçimi ve işleyiş süreci	Alt tema	Frekans
Seçmeli derslerin seçim süreci	Veliler sürece dahil edilmemeli, sınava hazırlık dersleri olarak görülmemeli, öğrencilerin ilgisini çekecek çeşitlilikte olmalı.	6
Seçmeli derslerin işleyiş süreci	İnteraktif olarak işlenmeli. Öğrencilerin istekleri yönünde işlenmeli. Müfredatları geliştirilmeli. Seçmeli derslerin işleneceği alanlar genişletilmeli. Öğrenciler yaparak-yaşayarak öğrenmeleri gerekir.	9

Katılımcılardan elde edilen bilgilere göre katılımcılar seçmeli derslerin seçim süreci (Veliler sürece dahil edilmemeli, sınava hazırlık dersleri olarak görülmemeli, öğrencilerin ilgisini çekecek çeşitlilikte olmalı.) ve seçmeli derslerin işleyiş süreci (İnteraktif olarak işlenmeli. Öğrencilerin istekleri yönünde işlenmeli. Müfredatları geliştirilmeli. Seçmeli derslerin işleneceği alanlar genişletilmeli. Öğrenciler yaparak-yaşayarak öğrenmeleri gerekir.) hakkında bilgi vermişlerdir.

SONUÇLAR, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Sonuçlar ve Tartışma

- Seçmeli derslerin belirlenme yöntemleri olarak öğrenci istekleri, okul idaresi, öğretmen elverişliliği, güncel konular, veli talepleri, MEB seçmeli dersler listesi vb. olduğu belirlenmiştir. Seçmeli derslerde okuldaki öğretmenlerin sayısı, öğretmenlerin yeterlilikleri, seçmeli derslerin güncel konuları içermesi ön plana çıkmaktadır. Akay, Çırakoğlu & Hancı Yanar (2016) ana dersi tekrar, pekiştirme ve desteklemeye yönelik etkinlikleri içerdiği tespit edilmiştir.

- Seçmeli ders çeşitliliğinin çoğunlukla yetersiz olduğu belirlenmiştir. Katılımcılar bunun nedeni olarak seçmeli derslerin çocuklara uygun olmadığı, beceri geliştirmeye yönelik olması gerektiği, ilgi çekici olmadığı, kapsayıcı olmadığı, yeterli doküman olmaması gösterilmiştir. Durmuşçelebi & Mertoğlu (2018) okulun fiziksel imkânlarının yeterli olmadığı ve okulda bulunan öğretmenlere göre ders seçimi yapıldığı sonucuna varılmıştır.
- Seçmeli dersleri belirleme kriterleri arasında öğrencilerin ilgi alanları, ailenin ve okul idaresinin istekleri, seçmeli derslerin içerikleri, derslerin ilgi çekici olması, sınava yönelik olması, öğrencilerin işine yaraması vb. şeklinde ortaya çıkmıştır. Karagözoğlu (2015) öğrenci görüşlerine göre, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda seçim yaptıkları belirlenirken veli görüşlerinde ise, zorunlu derslerin başarısına getireceği katkının tercih nedeni olduğu görülmüştür.
- Seçmeli ders seçim sürecinde öğrenci etkin olduğu ortaya çıktığı gibi aynı zamanda velilerin ve okul yönetiminin de seçmeli ders seçiminde etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Seçmeli derslerin içerisinden öğrenciler ders seçimi yaparken okulun imkanlarının yeterli olması, öğretmenlerin branşlarına uygun olması vb. durumlarda etkili olabilmektedir. Ayas (2017) tarafından yapılan çalışmanın sonucunda öğrencilerin seçmeli dersler hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları tespit edilmiştir.
- Öğrencilerin seçmeli derslere katılım düzeyinin yüksek olduğu sonucuna erişilmiştir. Bu durum öğrencilerin seçmeli derslere severek ve ilgi göstererek geldiklerini göstermiştir. Bunun yanında seçmeli dersin işleniş konusunda öğrencilerin boş ders mantığıyla baktığı, bazı seçmeli derslerin branş öğretmenin olmadığı, programı olmayan seçmeli derslerin olduğu, seçmeli derslerin müfredata uygun şekilde işlendiği sonucuna erişilmiştir. Pamuk & Kiraz (2016) tarafından yapılan çalışmanın sonucunda okulların yarıya yakınında, norm durumlarının seçmeli dersleri karşılamada yeterli olduğu, Manaz (2018) tarafından yapılan çalışmanın sonucunda seçmeli derslerde sorunlar yaşandığı ve derslerin verimli yürütülmediği bulgusuna ulaşılmıştır.
- Öğrencilerin seçmeli derslere alternatif olarak takip ettikleri başka bir programın olmadığı görülmüştür. Bu durumun gerekçeleri arasında öğrencilerin seçmeli derslere katılmak zorunda oldukları, seçmeli derslerin varsa sınavına girmek mecburiyetlerinin olduğu, ders programında belirli bir yer kapladığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Seçmeli derslerin çoğunlukla öğrencilerin akademik başarıya olumlu etkisinin olduğunu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin derslere motive olmasında, kendi ilgi alanlarını keşfetmelerinde olumlu etkiye sahip olduğu gözlenmiştir. Yıldız & Çezik (2017) tarafından yapılan çalışmanın sonucunda derslerin daha etkili olabilmesi için, ders kitabı hazırlanmasını, araç gereç eksikliğinin giderilmesini önermiştir. Eşbahoğlu (2015) tarafından yapılan çalışmanın sonucunda seçmeli derslere ait ders kitaplarının ve materyallerinin olmadığı, öğretmenlerin konuyla ilgili hizmet içi eğitim almadığı ve notla değerlendirmenin öğrenciler üzerinde kaygıyı artırdığı ifade edilmiştir.
- Seçmeli derslerin öğrencilerin kişisel gelişimine etkisinin olumlu yönde olduğunu öğrencilerin okulu sevmesini sağladığı, sosyalleşmelerini artırdığı, özgüveni geliştirdiği vb. sonuçlara ulaşılmıştır.
- Seçmeli derslerin öğrenciler tarafından sevildiği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak seçmeli derslerin ilgi çekici olması gerektiği, daha fazla etkinlik içermesi gerektiği, içeriklerinin yeniden düzenlenmesi gerektiği, çeşitliliğinin artırılmasının doğru olacağı belirtilmiştir.
- Seçmeli derslerin seçim sürecine velilerin dahil edilmemesi, sınava hazırlık dersleri olarak görülmemesi, öğrencilerin ilgisini çekecek çeşitlilikte olması gerektiği sonucuna varılmıştır. Aynı zamanda seçmeli derslerin işleyiş sürecinin interaktif

olması, öğrencilerin istekleri yönünde işlenmesi, müfredatlarının geliştirilmesi, seçmeli derslerin işleneceği alanların genişletilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Öneriler

- İlkokul müdürleri aracılığıyla öğrenci ve velilerin bilgilendirilmesi sağlanabilir.
- Seçmeli derslerin uygulanma yapılmasında maddi imkanlar artırılabilir.
- Öğrencilere sunulacak seçmeli ders çizelgesi için okul yönetimine esneklik sağlanmalıdır.
- Öğretmene rehberlik edebilecek, eğitim programları ve öğretmen kılavuzları yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akay, Y., Çırakoğlu, M. & Hancı Yanar, B. (2016). Ortaokul 5. ve 6. sınıf öğrenci ve öğretmenlerinin seçmeli derslere ilişkin görüşleri. *İlköğretim Online*, 15(1).
- Alav, Ö., Soyalp, H., Kazancı, E. E. (2013). AB Üyesi Ülkelerde Seçmeli Dersler: Danimarka, Fransa, İspanya, Almanya, İtalya ve Hollanda Örneği, Kesintili On İki Yıllık Zorunlu Eğitim Modelinde Seçmeli Dersler Sempozyumu, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, ss. 99-109.
- Aslan, M. (2014). Ortaokullarda Okutulan Seçmeli Derslerin Seçiminde Velilerin Göz Önünde Bulundurduğu Kriterlerin İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ayas, M. (2019). Üniversite öğrencilerinin ilköğretim seçmeli dersleri hakkındaki görüşleri. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/2 (Aralık 2019), 147-172.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*. 9(1), 23-28
- Benli, F. (2014). Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre Hazırlanan İlköğretim Programlarının Öğretmenler Tarafından Benimsenme Düzeyi. (Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Çelik, M. (2013). 2005 Yılından Beri Seçmeli Dersler, Kesintili On İki Yıllık Zorunlu Eğitim Modelinde Seçmeli Dersler Sempozyumu, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, ss. 12-16

- Çiftçi, S., Özok, H. İ. (2013). Türkiye’de ve Dünya’da Seçmeli Dersler: PISA ve TIMSS Sınavlarının Etkililiği, Kesintili On İki Yıllık Zorunlu Eğitim Modelinde Seçmeli Dersler Sempozyumu, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, ss. 112-123.
- Demirel, Ö. (2003). Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Doğan, P. (2013). Hendek İlçesi İlköğretim Okullarında Demokratik Eğitim Uygulamasına İlişkin Öğretmen Görüşleri. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Durmuşçelebi, M. & Mertoğlu, B. (2018). Ortaokul öğrencilerinin eğitiminde seçmeli derslerin yeri. *Opus International Journal of Society Researches*, 8(1), 170-211.
- Eke, C. (2013). Seçmeli “Bilim Uygulamaları” Dersinin Fen Bilimlerinin Öğretimi Açısından Önemi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 183-188.
- Eşbahoğlu, F. (2015). *İlköğretim 5 ve 6. sınıflarda seçmeli derslerin seçim sürecinde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gürkan, T. (1993). Zorunlu Eğitimde Öğretim Programları. Zorunlu Eğitim Sempozyumu (20-21 Mayıs 1993), Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Güven, İ. (2013). Seçimlik Ders Uygulaması ve Türkiye Örneğine İlişkin Genel Değerlendirme. *Öğretmen Dünyası Dergisi*, Sayı:405, 11-17
- Karagözoğlu, N. (2016). Ortaokul 5. sınıflarda tercih edilen seçmeli dersler ve tercih nedenlerinin öğrenci ve veli görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 5(1), 69-94.
- Kaya, İ. (2020). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının önemsedikleri etik değerlerin tespiti ve analizi: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Manaz, A. (2018). *Ortaokul seçmeli derslerinin öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Pamuk, E. & Kiraz, Z. (2016). Ortaokullarda okutulan seçmeli ders uygulamalarında okul yöneticilerinin karşılaştıkları problemler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 977-1003.
- Yıldız, H., & Çezik, B. (2017). Orta okullarda okutulan seçmeli derslerin verimliliğine ilişkin öğretmen görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(216), 53-77.

Yılmaz, H. (2019). Arapçayı seçmeli ders olarak alan öğrencilerin bu ders hakkındaki görüş ve beklentileri. *EKEV Akademi Dergisi* (78), 277-297.